

تحلیل شبکه‌های اجتماعی در جنگ ترکیبی

عبدالله اعتمادی راد^۱

چکیده

هدف از این مقاله تحلیل شبکه‌های اجتماعی، تأثیر آن‌ها بر جنگ‌های امروز، تعریف جنگ‌های ترکیبی و اثر آن‌ها بر میدان‌های جنگ است. همچنین پاره‌ای از مشخصه‌های محیط اطلاعاتی (فضای مجازی) مورد بررسی قرار می‌گیرد زیرا این مشخصه‌ها ابزارهای جنگ ترکیبی هستند که در این مقاله بررسی می‌شود.

علت بررسی مشخصه‌های فضای مجازی بارز کردن این است که چگونه از فضای مجازی می‌تواند به عنوان سلاح در جنگ‌های ترکیبی استفاده شود.

واژه جنگ ترکیبی برای نخستین بار در پایان‌نامه ویلیام جی نمت در سال ۲۰۰۲ به کار برده شد که در آن از تاکتیک‌های جنگ چریکی جنگجویان چچنی و استفاده آن‌ها از ابزار مدرن نظیر اینترنت و موبایل نام برده بود. در طی این پژوهش با مطالعه مقالات، سخنرانی‌ها، سایت‌ها، کتابها و.... به اهداف دشمن در جنگ ترکیبی پی برده و در پایان به نقش و اهمیت جنگ ترکیبی پرداخته‌ایم و دریافته‌ایم که امکان استفاده از این ظرفیت برعلیه ما توسط

۱. مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

دشمنان، گروه‌های تروریستی و... وجود دارد، لذا باید با رصد و پایش و همچنین با اقدام فرهنگی تاب آوری و هشیار سازی را جهت پیشگیری و مقابله را بالا ببریم.

واژگان کلیدی: شبکه های اجتماعی، جنگ ترکیبی.

مقدمه

توسعه فناوری اطلاعات، ماهیت درگیری ها را با ایجاد لایه های پیچیده، نسبت به فضاهای نبرد سنتی تغییر داده است. دسترسی تقریباً جهانی به محیط مجازی فرصت های متعددی را برای انجام نبردهای آنلاین ایجاد کرده است که بر رویدادها در هر دو حوزه فیزیکی مانند سیستم های رایانه ای و در حوزه شناختی نگرش ها و باورهای افراد تأثیر می گذارد.

اخیراً شاهد بوده ایم که چگونه دولت ها و بازیگران غیردولتی از رویکردهای ترکیبی برای پیگیری اهداف سیاسی و نظامی خود استفاده می کنند و به طرز ماهرانه ای عملیات نظامی را با حملات سایبری، فشارهای دیپلماتیک، اقتصادی و کمپین های اطلاعاتی (تبلیغاتی) ترکیب می کنند. در طول دهه گذشته، رسانه های اجتماعی به سرعت به یکی از کانال های اصلی ارتباطی که امروزه مورد استفاده قرار می گیرد، تبدیل شده است. پلتفرم های ارتباط مجازی به بخشی جدایی ناپذیر از استراتژی جنگ تبدیل شده اند. درگیری های اخیر در لیبی، سوریه و اوکراین نشان داده است که رسانه های اجتماعی به طور گسترده برای هماهنگ کردن اقدامات، جمع آوری اطلاعات و مهم تر از همه برای تأثیرگذاری بر باورها و نگرش های مخاطبان هدف، حتی بسیج آنها برای اقدام خاص استفاده می شوند.

با توجه به این وضعیت، نهادهای تحقیقاتی و امنیتی (مؤسسات و سیستم های امنیتی) وظیفه بررسی چگونگی استفاده بازیگران دولتی و غیردولتی از رسانه های اجتماعی را به عنوان ابزاری برای راهبردهای درگیری و جنگ ترکیبی بر عهده دارند. در گزارش به موضوعات زیر پرداخته خواهد شد.

۱. محیط جدید اطلاعاتی و نقش رسانه های اجتماعی

رشد سریع فناوری، محیط اطلاعاتی را که در آن زندگی می کنیم به طور چشمگیری تغییر داده است. فرصت های ارائه شده توسط فناوری اطلاعات به هر کسی اجازه می دهد تا هر زمان نیاز باشد از اطلاعات، تصاویر و ویدئوها استفاده کند و در فضای مجازی اشتراک گذاری داشته باشد.

این بستر به هر فردی این فرصت را می دهد که به یک بازیگر اطلاعات تبدیل شود و پیام ها را به طور بالقوه برای مخاطبان با تعداد و اندازه نامحدود در سراسر جهان توزیع کند.

ماهیت ارتباطات فضای مجازی از الگوی «واحدی که صحبت می‌کند و بسیاری گوش می‌دهند» به الگوی «بسیاری با بسیاری صحبت می‌کنند» تغییر کرده است یعنی تعامل بین شهروندانی که خودشان محتوا را ایجاد می‌کنند.

لذا دولت‌ها و رسانه‌های سنتی، دیگر مهم‌ترین بازیگران فضای اطلاعاتی نیستند. آن‌ها اکنون باید برای جایگاه خود در میان سایر بازیگران رقابت کنند و برای نیل به این هدف نیاز به تحلیل و شناخت این بستر اطلاعاتی است.

مشخصه محیط فضای مجازی:

دسترس‌پذیری

سرعت

ناشناس بودن

مبادله روزانه حجم بالایی از اطلاعات.

نامحدود بودن مرزهای جغرافیایی

۱-۱. دسترس‌پذیری

جمع‌آوری و اشتراک‌گذاری اطلاعات با دستگاه‌های مدرنی مانند تلفن‌های هوشمند و دوربین که به هر کسی امکان فیلم‌برداری، ویرایش و اشتراک‌گذاری اطلاعات را تقریباً در لحظه انجام می‌دهد، آسان است.

با استناد بر گزارشی که توسط مؤسسه GWI انتشاریافته میزان دسترسی به اینترنت و فضای مجازی (شکل ۱) را نشان می‌دهد.

در شکل ۱ نشان می‌دهد که ۹۵٪ از کاربران اینترنت در گسترده سنی بین ۱۶ تا ۶۴ سال در بازه زمانی ۱۲ ماهه با گوشی هوشمند به اینترنت دسترسی داشته‌اند [۱] در حالیکه ۵۴.۵٪ از طریق لپ‌تاپ و کامپیوتر به اینترنت وصل شدند لذا می‌توان نتیجه گرفت که دسترسی جمعیت غالب جوامع امروزی به گوشی هوشمند به این معنی است که دسترسی به فضای مجازی آسان‌تر و قشر جوان به شدت تحت تأثیر قرار دارد.

علاوه بر این، این دستگاه‌ها نسبتاً ارزان هستند همچنین شبکه‌های تلفن همراه به خوبی توسعه یافته‌اند حتی مناطقی که سطح درآمد پایین دارند قادر به دسترسی به گوشی هوشمند

هستند بنابراین موانع کمی برای استفاده از این فناوری برای به اشتراک گذاری اطلاعات وجود دارد.

شکل ۱

۱-۲. سرعت

رسانه های اجتماعی اطلاعات را به سرعت و با حجم بالا منتشر می کنند و با این قابلیت می توان حداکثر تأثیر را در مدت زمان بسیار کوتاهی به دست آورد. محیط اطلاعاتی جدید یک محیط رقابتی است که در آن همه بازیگران برای شنیده شدن با هم رقابت می کنند. هر تردیدی باعث می شود دیگران داستان شما را برای شما تعریف کنند.

۱-۳. ناشناس بودن

ناشناس بودن در اینترنت به افراد اجازه می دهد تا آزادانه نظرات خود را بدون مسئولیت بیان کنند. کاربران ناشناس می توانند با ساختن محتوای بصری و متنی، انتشار اطلاعات و شایعات جعلی، ذهنیت مخاطبان را دستکاری کنند یا بدون مجازات به دیگر شرکت کنندگان در بحث های آنلاین حمله کنند.

۱-۴. مبادله روزانه حجم بالایی از اطلاعات

مقدار اطلاعاتی که در سراسر جهان از طریق پلتفرم های فضای مجازی به صورت روزانه ردوبدل می شود را می توان به رودخانه وسیعی که از شاخه های کوچک تشکیل شده مقایسه کرد.

کل داده‌های ایجاد شده، جمع‌آوری شده، کپی شده و مصرف شده [۲] در سطح جهانی به سرعت در حال افزایش بوده و در سال ۲۰۲۰ به ۶۴.۲ زتابایت^۱ رسید. پیش‌بینی می‌شود، طی پنج سال آینده تا سال ۲۰۲۵، ایجاد داده‌های جهانی به بیش از ۱۸۰ زتابایت افزایش یابد. در سال ۲۰۲۰، میزان داده‌های ایجاد شده و تکرار شده به بالاترین حد خود رسید. این رشد بیشتر از انتظار قبلی بود که ناشی از افزایش تقاضا به دلیل همه‌گیری COVID-19 بود.

۵-۱. نامحدود بودن مرزها

قبل از ظهور رسانه‌های اجتماعی، یکی از نقش‌های رسانه‌های سنتی این بوده که به عنوان «بازیگر» عمل کنند یعنی موضوعات خاصی را پیش ببرند و بحث را شکل دهند. با ظهور رسانه‌های اجتماعی این تابع دیگر منحصر به آن‌ها نیست چون هر شخص یا گروهی می‌تواند این نقش را بازی کند به این ترتیب، بازیگرانی (مانند اقلیت‌ها، گروه‌های رادیکال و افراط‌گرایان) که هرگز فرصت بیان نظرات خود را از طریق رسانه‌های سنتی پیدا نمی‌کنند، می‌توانند از طریق رسانه‌های اجتماعی به مخاطبان گسترده‌ای دست یابند.

۵-۱-۱. استفاده روزافزون اینترنت و فضای مجازی

در ژانویه ۲۰۱۶ تقریباً نیمی (۳.۴ میلیارد) از جمعیت جهان به طور فعال از اینترنت استفاده می‌کردند که تقریباً یک سوم (یا ۲.۳ میلیارد) این جمعیت از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کردند

این گزارش در حالی است که در سال ۲۰۲۳ هم‌اکنون ۴.۷۶ میلیارد کاربر از جمعیت ۸ میلیارد نفری از رسانه‌های اجتماعی در سراسر جهان (شکل ۲) استفاده می‌کنند که معادل ۶۰ درصد از کل جمعیت جهانی است. [۳]

1. Zettabyte=1024 bit

شکل ۲- میزان استفاده از رسانه های اجتماعی

شکل زیر (شکل ۳) که توسط WeAreSocial, StatCounter, Q1 2016 [۴] انتشار پیدا کرده رشد استفاده از اینترنت (فضای مجازی) را نشان می دهد.

شکل ۳- نمودار رشد استفاده از اینترنت (فضای مجازی)

پلتفرم های رسانه های اجتماعی برای اهداف متفاوت استفاده می شوند. به عنوان مثال، فیس بوک (محبوب ترین سایت شبکه اجتماعی در سراسر جهان) عمدتاً برای شبکه سازی با دوستان و فامیل استفاده می شود.

سایت توییتر تبادل سریع پیام های کوتاه را فراهم می کند و پلتفرم های چت، امکان تبادل اطلاعات، تصاویر و ویدئوها را در یک شبکه فراهم می کند.

این پلتفرم ها فرصت های بی سابقه ای را برای افراد فراهم می کنند تا با دوستان خود و سایرین با علایق یا برنامه های مشابه ارتباط برقرار کنند و تجربیات / نظرات خود را به اشتراک

بگذارند، فعالیت‌های دوستان خود را دنبال کنند و اطلاعات (ورزشی، فرهنگی، اخبار و غیره) را دریافت کنند[۵].

البته فضای مجازی نیز آثار مثبتی همچون بسیج مردم برای کمک به یکدیگر، جمع‌آوری بودجه برای اهداف اجتماعی، بررسی جنایات و ارائه کمک‌های بیشتر در بلایای انسانی به همراه داشته‌اند. همچنین این پلتفرم باعث افزایش سطح شفافیت در داخل دولت‌ها و افزایش توانایی مردم برای مشارکت در فرآیند تصمیم‌گیری، کشف دروغ‌ها و اطلاعات نادرست شده است.

با این حال، همان محیطی که فرصت‌های بسیار خوبی را ارائه می‌دهد، می‌تواند آثار منفی نیز داشته باشد. گشودگی و تعاملی که اصول اساسی شبکه‌های اجتماعی را تشکیل می‌دهد می‌تواند ریشه آسیب‌پذیری‌های زیادی نیز باشد.

محیط مجازی یک محیط فاقد چهارچوب قانونی است که در آن ناشناس بودن فرصت‌های بیشتری را برای انتشار دیدگاه‌های افراطی، اطلاعات نادرست عمدی و ایجاد حقه‌ها بدون افشای شخص یا سازمان پشت ایجاد محتوا فراهم می‌کند. همانطور که دیوید استاپلز بیان می‌کند، سطح بالایی از ارتباطی که امروزه جمعیت‌ها دارند یک نقطه قوت است اما ارتباط فوری به این معنی است که اطلاعات نادرست و غلط نیز می‌تواند به سرعت گسترش یابد و منجر به وحشت شود[۶].

بنابراین رسانه‌های اجتماعی که از انبوهی از شبکه‌های مبتنی بر اعتماد تشکیل شده است، زمینه مساعدی را برای انتشار تبلیغات و اطلاعات نادرست و دستکاری ادراکات و باورهای ما فراهم می‌کند. به دلیل آثار بالقوه‌ای که فعالیت‌های رسانه‌های اجتماعی می‌توانند با هزینه یا تلاش اندک ایجادکنند، به ابزاری ضروری برای نبردهای جنگی تبدیل شده است که هم دولت‌ها و هم گروه‌های تروریستی از آن استفاده می‌کنند.

روش‌های مورد استفاده برای شکل دادن به عقاید مردم از زمان پیشرفت سریع این شکل از ارتباطات در دهه ۲۰۰۰ پیچیده‌تر می‌شوند.

۲. مفهوم جنگ هیبریدی

مفاهیمی مانند «غیرمتعارف»، «نامتقارن»، «نامنظم»، «ترکیبی» یا «جنگ نسل جدید» اغلب در بحث های سیاسی و دانشگاهی برای توصیف پیچیدگی و ویژگی های جنگ های مدرن که در آن بازیگران روش های مرسوم را با روش هایی ترکیب می کنند که خارج از درک سنتی ما از عملیات نظامی در استراتژی های جنگی آن ها قرار دارد را جنگ ترکیبی گویند.

اصطلاح "جنگ ترکیبی" اولین بار در سال ۲۰۰۲ در پایان نامه ای توسط William J. Nemeth که روشی را که شورشیان چچنی جنگ چریکی را با تاکتیک های نظامی مدرن و استفاده از موبایل و فناوری اینترنت ترکیب کردند، ظاهر شد. چچنی ها علاوه بر تاکتیک های عملیاتی بسیار انعطاف پذیر خود، از فعالیت های اطلاعاتی و عملیات روانی نیز علیه نیروهای روسی استفاده کردند [۷].

به منظور شناخت بیشتر جنگ هیبریدی نیاز به تشریح دکترین آن است.

تشریح دکترین جنگ هیبریدی [۸]:

جنگ هیبریدی به هیچ وجه به صورت رسمی اعلام نخواهد شد و گاهی عملیات نظامی با فعالیت گروه های شبه نظامی در زمان صلح آغاز می شود.

از درگیری های غیر تماسی بین گروه های جنگی با قابلیت مانور بالا استفاده می شود. منابع نظامی و اقتصادی دشمن با حمله دقیق به زیرساخت های استراتژیک نظامی و غیرنظامی نابود می شود.

استفاده گسترده از سلاح های با دقت بالا و عملیات ویژه، سلاح های رباتیک و سلاح هایی که از اصول فیزیکی جدید استفاده می کنند (مانند سلاح های انرژی مستقیم مانند لیزر، تشعشعات موج کوتاه و غیره).

استفاده از ترکیبی از هوش مصنوعی، تجهیزات کنترل از راه دور، بمب ها یا مسلسل های با دقت بالا برای ترور مخالفان یا دشمنان (ترور دانشمندان هسته ای ایران - فخری زاده).

❖ حمله همزمان به نیروها و تأسیسات دشمن در کل قلمرو،

❖ هک و نفوذ و غیرفعال سازی مراکز نظامی دشمن،

❖ انتشار اخبار دروغ و جعلی،

❖ نبردهای همزمان در زمین، هوا، دریا و فضای اطلاعاتی،

❖ استفاده از روش های نامتقارن و غیرمستقیم .

علیرغم فقدان یک تعریف واحد، «جنگ ترکیبی» را می توان به عنوان شکلی از جنگ توصیف کرد که ترکیبی از روش ها اعم از متعارف و غیرمتعارف، نظامی و غیرنظامی، اقدامات آشکار و پنهان، سایبری و اطلاعاتی باهدف ایجاد سردرگمی و ابهام در ماهیت، منشأ و هدف ایجاد خواهند شد[۹].

می توان استدلال کرد که روش های غیرنظامی ازجمله عملیات اطلاعاتی همواره در زمان جنگ مورد استفاده قرارگرفته است. باین حال، آنچه جنگ مدرن را بسیار متفاوت می کند، تأثیراتی است که اطلاعات می تواند بر توسعه درگیری ایجاد کند.

نقش حمله سایبری در جنگ هیبریدی

جنگ سایبری معمولاً شامل حمله به سیستم های رایانه ای است که زندگی روزمره و کسب و کار عامه مردم، زیرساخت های حیاتی، تراکنش های مالی، تأمین برق و غیره را مختل می کند.

همانطور که ریچارد کلارک، مشاور سابق کاخ سفید می نویسد، «حمله سایبری می تواند به این معنی باشد که سیستم ها حیاتی از کار می افتند و ما شاهد انفجار پالایشگاه های نفت، خروج قطارها از ریل، غیرفعال شدن ماهواره ها، کمبود مواد غذایی و موارد دیگر هستیم» [۱۰]. رابرت بروس تحولات جنگ سایبری و به اصطلاح "جنگ شبکه" را که بیش از ۲۰ سال پیش به عنوان دو شکل نوظهور جنگ پیش بینی شده بود، مورد بحث قرار می دهد. جنگ سایبری به اختلال در سیستم های اطلاعاتی و ارتباطی اشاره دارد، درحالی که بازیگران در یک جنگ شبکه ای به طور آشکار و پنهان به دنبال "برهم زدن، آسیب رساندن یا اصلاح آنچه یک جمعیت هدف می داند یا فکر می کند در مورد جهان اطراف خود می داند" است [۱۱].

نگاهی به تاریخچه حملات سایبری در ایران

طی روزهای گذشته عجیب ترین حمله سایبری به تأسیسات کشور مردم را شوکه و متعجب کرد هرچند هنوز جزئیات دقیقی از این حمله آشکار نشده است. نهادهای مسئول در ابتدا این حمله سایبری را نپذیرفتند اما در نهایت اعلام شد که اختلال در سیستم سوخت رسانی کشور به طور سراسری نه به دلیل آسیب و کهنگی سیستم سوخت رسانی است

و نه قرار است نرخ بنزین افزایش پیدا کند. روز چهارشنبه ۵ آبان سال ۱۴۰۲ یک حمله سایبری در کار بود که با مختل کردن جایگاه های سوخت سعی در مختل کردن خدمات عمومی بود.

در ذیل به پاره ای از حملات سایبری طی سالیان گذشته اشاره خواهد شد [۱۲]:

- ❖ حمله سایبری به تأسیسات هسته ای سال ۱۳۸۹،
- ❖ بازی های المپیک و استاکسنت؛ اولین حمله سایبری به تأسیسات کشور سال ۱۳۸۹،
- ❖ حمله با دو بدافزار به نام های Wper و Fl ane به سیستم های نفتی و هسته ای سال ۱۳۹۱،
- ❖ آتش سوزی ها در پتروشیمی های ایران سال ۱۳۹۵،
- ❖ حمله سایبری به مرکز آمار سال ۱۳۹۵،
- ❖ حمله ای سایبری ماهواره پیام در سال ۱۳۹۷،
- ❖ حمله سایبری با نسل جدید استاکسنت سال ۱۳۹۷،
- ❖ حمله سایبری به سایت فرودگاه بین المللی مشهد سال ۱۳۹۷،
- ❖ ادعای حمله به زیرساخت های حوزه نفت و انرژی کشور در سال ۱۳۹۸،
- ❖ تکرار حمله به تأسیسات هسته ای و انتشار ویدیو از زندان اوین،
- ❖ حمله سایبری به شرکت راه آهن کشور سال ۱۴۰۰،

دشمن با افزایش حملات سایبری و مختل کردن خدمات عمومی در صدد نارضایتی مردم بوده.

“سلاح سازی” رسانه های اجتماعی:

نقش رسانه های اجتماعی در میدان ها جنگ:

از اولین “جنگ های اینترنتی” در کوزوو در سال ۱۹۹۹، درگیری بین حزب الله و اسرائیل و “بهار عربی” در شمال آفریقا و خاورمیانه تا درگیری های کنونی در سوریه و اوکراین، ما

شاهدیم که چگونه فضای مجازی با شکل دادن به افکار عمومی، بسیج عمومی، هماهنگ کردن فعالیت‌های نظامی و جمع‌آوری اطلاعات برای اهداف استفاده شده‌اند. لذا فضای مجازی به‌طور فزاینده‌ای به "سلاح منتخب" برای بازیگران دولتی و غیردولتی تبدیل شده است.

جمع‌آوری اطلاعات، هدف‌گیری، اطلاع‌رسانی و نفوذ (جنگ روانی)، عملیات سایبری، دفاع و فرماندهی و کنترل. همه این فعالیت‌ها، صرف‌نظر از این‌که آثار آنالین یا آفلاین داشته باشند، می‌توانند از طریق رسانه‌های شبکه‌های اجتماعی انجام شوند. این فعالیت‌ها پشتیبان یکدیگر هستند و اغلب می‌توانند در هماهنگی با فعالیت‌های فیزیکی روی زمین انجام شوند. رسانه‌های اجتماعی در میدان جنگ نقش مهمی دارند. زیرا رسانه‌های اجتماعی سلاح اصلی جنگ ترکیبی هستند و می‌توانند شایعات، تبلیغات، تحریکات و تأثیرات روانی را پخش کنند و از جهت دیگر رسانه‌های اجتماعی می‌توانند واقعیت‌های جنگ را به مردم نشان دهند و به آن‌ها کمک کنند تا تصمیمات اخلاقی بگیرند.

توماس الکجر نیسن [۱۳] شش راه را پیشنهاد می‌کند که می‌توان از رسانه‌های اجتماعی برای حمایت از عملیات در میدان جنگ استفاده کرد:

۱. هوش رسانه‌های اجتماعی (SOCM NT)،

۲. استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای شناسایی اهداف بالقوه،

۳. حملات سایبری،

۴. فرماندهی و کنترل،

۵. حفاظت از پلتفرم‌های فضای مجازی،

۶. شکل دادن به اخبار به منظور نفوذ.

هوش رسانه‌های اجتماعی (SOCMINT) Social Media Intelligence

SOCMINT به تکنیک‌ها، فناوری‌ها و ابزارهایی تعریف می‌شود که امکان جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات از پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی را فراهم می‌کند. SOCMINT می‌تواند توسط بازیگران دولتی یا غیردولتی، مانند آژانس‌های اطلاعاتی خصوصی یا شرکت‌های بازاریابی، به منظور کسب دانش در مورد افراد، گروه‌ها، رویدادها یا هر تعداد هدف دیگر مورد استفاده قرار گیرد. [۱۴]

جست‌وجوی متمرکز و تجزیه و تحلیل اطلاعات از شبکه‌ها و پروفایل‌های افراد در فضای مجازی از جمله محتوا و مکالمات می‌تواند به صورت آشکار یا پنهان انجام شود. چندین رویکرد برای تجزیه و تحلیل رسانه‌های اجتماعی برای جمع‌آوری اطلاعات وجود دارد (مانند پروفایل، بیوگرافی، احساسات، جغرافیا، محتوا، رفتار کاربران و هر چیز دیگری) لذا تجزیه و تحلیل همه این اشکال می‌تواند به تجزیه و تحلیل مخاطبان (هدف) کمک کند و از جنگ روانی یا انتخاب اهداف برای عملیات آنلاین و آفلاین پشتیبانی کنند.

اساساً رسانه‌های اجتماعی امکان دریافت اطلاعات دقیق در مورد شبکه‌ها، بازیگران و ارتباطات مرتبط را فراهم می‌آورند و به این ترتیب به هر گروهی کمک می‌کند تا بدون حضور فیزیکی، درک بهتری از محیط اطلاعاتی و وضعیت هر گروه هدف داشته باشد. اگر تجزیه و تحلیل به طور مداوم صورت گیرد رسانه‌های اجتماعی می‌توانند منبع مفیدی برای آگاهی از موقعیت و حتی برای شناسایی "سیگنال‌های" یک بحران در آینده باشند.

استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای شناسایی اهداف بالقوه

استفاده از Social Media برای شناسایی اهداف بالقوه برای اقدامات نظامی در حوزه فیزیکی (بر اساس برچسب جغرافیایی، مکالمات یا برحسب لوکیشن حساب‌ها/اکانت‌های کاربران در رسانه‌های اجتماعی) و همچنین برای حمله به حساب‌های رسانه‌های اجتماعی (مخالفان) از طریق هک یا تخریب کاربران صورت خواهد گرفت.

به عنوان مثال، نقشه‌های گوگل و تلفن‌های همراه در لیبی برای نقشه‌برداری از مواضع رژیم استفاده شد که سپس به ناتو منتقل شد و ناتو از این اطلاعات برای شناسایی اهداف و درگیری با آنها با استفاده از نیروی هوایی استفاده کرد.

نمونه دیگر حمله به ساختمان مقر داعش، توسط نیروی هوایی آمریکا، تنها بیست و دو ساعت پس از شروع ردیابی پست‌های داعش در شبکه‌های اجتماعی بود [۱۵].

حملات سایبری

عملیات سایبری می‌تواند تهاجمی یا تدافعی باشد نمونه‌ای از این عملیات شامل هدف قرار دادن پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی، حک کردن رمز عبور اکانت‌ها، غیرقابل استفاده کردن یک وبسایت و غیره باشد.

باین حال اکثر عملیات سایبری بر روی رسانه‌های اجتماعی ماهیت تهاجمی دارند. آن‌ها می‌توانند شامل اقداماتی مانند حملات (DDos) به وبسایت‌ها، هک رمز عبور برای دسترسی و افشای محتوای حساب‌ها، ایمیل‌ها یا تلفن‌های همراه، تغییر محتوا در حساب‌های رسانه‌های اجتماعی یا نفوذ به پایگاه‌های اطلاعاتی برای جمع‌آوری اطلاعات باشند. تمام این فعالیت‌ها باهدف جلوگیری از استفاده دیگر بازیگران از پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی برای برقراری ارتباط، هماهنگی اقدامات، دسترسی به اطلاعات یا توزیع پیام‌ها حداقل به‌طور موقت انجام می‌شوند.

فرماندهی و کنترل

استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای فرماندهی و کنترل بازیگران غیردولتی مانند گروه‌های شورشی مهم است، به‌ویژه اگر این گروه‌ها فاقد ساختار رسمی باشند یا در مناطق جغرافیایی وسیعی پراکنده باشند.

رسانه‌های اجتماعی می‌توانند ابزار ارتباطی و راهی برای هماهنگی فعالیت‌های آن‌ها فراهم کنند. باین حال، استفاده از رسانه‌های اجتماعی فعالیت‌های گروه‌های شورشی را در معرض دید سرویس‌های اطلاعاتی قرار می‌دهد.

چنین ترتیبات فرماندهی و کنترلی «باز» مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی، حمله به شبکه‌های بازیگران غیردولتی را برای نیروهای مسلح متعارف دشوار می‌کند زیرا هیچ شبکه متمرکز، گره یا هدف فیزیکی برای حمله وجود ندارد و از آنجایی که زیرساخت‌ها و پلتفرم‌ها نظامی نیستند، هرگونه حمله با مسائل حقوقی مختلفی همراه است.

رسانه های اجتماعی همچنین می توانند برای تاکتیک های «ازدحام» استفاده شوند یعنی توزیع اطلاعات برای بسیج و هماهنگ کردن بازیگران غیردولتی با منافع مشترک برای تعامل با یک هدف خاص.

به گزارش ایسنا، به نقل از خبرگزاری فرانسه، حکومت ها در سراسر شمال آفریقا و خاورمیانه در حالی غافلگیر شدند که شور قیام های مردمی با سرعت اینترنت و از طریق فیسبوک، یوتیوب و توئیتر گسترش پیدا کرد.

سامی بن غربی، یک فعال معترض سابق تونس که اداره کننده یک وبلاگ بوده گفت: بلاگ ها و شبکه های اجتماعی عامل جرقه بودند اما آن ها از جنبش های اجتماعی حمایت کردند. آن ها سلاح ارتباطی عالی بودند [۱۶].

حفاظت از پلتفرم های فضای مجازی

حفاظت از پلتفرم های رسانه های اجتماعی، سایت ها، پروفایل ها در سطح فنی یا سیستمی برای دولت ها امری اساسی است.

زیرا گروه های خاطی و سازمان های تروریستی می تواند با استفاده از رمزکننده، نرم افزار رمزگذاری، ضد ردیابی یا پنهان کننده IP در شبکه اینترنت عملیات خود را هماهنگی و مدیریت کنند.

با توجه به این شرایط، جای تعجب نیست که سازمان های تروریستی عمدتاً از پلتفرم های چت رمزگذاری شده برای ارتباط بین حامیان خود استفاده می کنند. به عنوان مثال، مشخص شده است که پلی استیشن یکی از چالش برانگیزترین پلتفرم های بازی برای ردیابی سرویس های اجرای قانون است.

به عنوان یک نمونه، حمله گروه داعش (هشت تروریست، تاریخ ۲۲ مارس ۲۰۱۶) که مسئول یورش به بروکسل بودند. وزیر امور داخلی فدرال بلژیک، جان جامبون، صریحاً گفته است که PS4 توسط عوامل داعش برای برقراری ارتباط استفاده می شود و دلیل انتخاب این پلتفرم این است که نظارت بر آن بسیار سخت است و پیگیری پلی استیشن ۴ حتی از واتس اپ دشوارتر است [۱۷].

علاوه بر این، داعش به اعضای خود در مورد خطرات ناشی از نادیده گرفتن امنیت سایبری هشدار داده است و در دسامبر ۲۰۱۴ فرمانی صادر کرد که جنگجویان خود را از

فعال کردن عملکرد برچسب‌گذاری جغرافیایی توئیتر منع کرد. و پیشنهاداتی در مورد چگونگی تضمین امنیت عملیاتی در محیط مجازی ارائه می‌کند داعش همچنین یک دفترچه راهنمای آنلاین و راهنمای حفظ حریم خصوصی ایجاد کرده است که پیشنهاداتی را در مورد چگونگی تضمین امنیت عملیاتی در محیط مجازی ارائه می‌دهد [۱۸].

شکل دادن به اخبار و نفوذ

به انتشار اطلاعات هدفدار برای تأثیرگذاری بر ارزش‌ها، سیستم اعتقادی، ادراکات، احساسات، انگیزه، استدلال و رفتار مخاطب اشاره دارد.

یکی از اهداف استفاده از Social Media در حوزه شناختی بر شکل دادن، نفوذ، دستکاری، افشا و ترویج اخبار و اطلاعات جهت‌دار به‌منظور فریب، بازدارندگی، بسیج کردن و متقاعد کردن جامعه هدف است [۱۹].

روش‌های نفوذ مورد استفاده در رسانه‌های اجتماعی می‌تواند آشکار باشد (مانند ایجاد حساب‌های رسمی، کانال‌ها و وبسایت‌ها به‌منظور انتشار نظرات و افکار رهبران و غیره یا مخفیانه (مانند هویت‌های جعلی، بات‌نت‌ها و ترولینگ) باشد.

نظر دکتر ربکا گولزی [۲۰] در مورد مقاصد مختلف تعامل با رسانه‌های اجتماعی در مورد "حملات سایبری اجتماعی" غیرسازمانی و سازمانی:

«مجموعه اقدامات عمدی و سازمانی برای انتشار شایعات، فریب‌کاری‌ها و پیام‌ها به‌منظور دستکاری در محیط مجازی باهدف افزایش ترس و وحشت به‌گونه‌ای که ردیابی سازمان‌دهندگان و عاملان حملات سایبری پنهان ماند».

دکتر گولزی موردی را در آسام هند در ژوئیه ۲۰۱۲ توصیف می‌کند که توزیع تصاویر جعلی و پیام‌های متنی در مورد حملات علیه جمعیت مسلمان منجر به مهاجرت دسته‌جمعی شد.

نقش رسانه‌های معاند در جنگ ترکیبی

حسن هانی زاده، کارشناس ارشد مسائل بین‌الملل در گفتگو با دیار آفتاب با بیان این که اغتشاشات اخیر برآیند یک ائتلاف جهانی برای تحمیل جنگ ترکیبی علیه ایران بود گفت: گزارش‌ها نشان می‌دهد که بیش از ۴۰ کشور در سراسر جهان در این جنگ ترکیبی و شناختی و جنگ نرم علیه ایران به انواع گوناگون شرکت داشته‌اند.

این کارشناس مسائل بین الملل تصریح کرد: [۲۱] عربستان در فاز رسانه ای تأمین کننده مالی شبکه های رسانه ای تروریستی، صهیونیستی و سعودی بود و به عنوان تأمین کننده هزینه های مالی رسانه های معاند سالانه ده میلیارد دلار هزینه می کند.

مهناز حسینی خبرنگار صداوسیما [۲۲] در مورد رسانه های فارسی زبان خارج نشین گفت: یکی از شبکه های ماهواره ای شبکه اینترنت نشنال است؛ دو سالی می شود که این شبکه ایجاد شده و پشتوانه آن عربستان سعودی است و منابع مالی اش را اسرائیل تأمین می کند. اسرائیل در هر سال حدود ۵۰ میلیون دلار پول برای این شبکه اختصاص داده است. هدف آن هم تمرکز بر روی قشرهای خاصی است و از طریق جنگ های رسانه ای شناختی تلاش می کند بر روی احساسات مردم کار کند و آنان را تشویق به کاری کند که دلخواهش است.

جنگ ترکیبی آمریکا علیه ایران

در باب مولفه های جنگ ترکیبی ایالات متحده علیه ایران محسوس ترین بُعد، اقتصادی است. وقتی از جنگ اقتصادی صحبت می کنیم راجع به طیف متنوعی از تهدیدات و منازعات صحبت می کنیم که تحریم یکی از آنها است. غیر از تحریم، آمریکایی ها به دلیل توان اقتصادی و به دلیل انحصار منابع در تولید، باز جمهوری اسلامی را محدود می کنند. غیر از بحث منابع، بحث نهادهای بین المللی هم مطرح است. مقوله دیگر بحث شکل دادن ائتلاف ها و اتحادهای اقتصادی است.

جنگ های سایبری نیز یکی دیگر از مهم ترین محورهای جنگ هیبریدی ایالت متحده علیه ایران است. وقتی از جنگ سایبری صحبت می کنیم، با طیف متنوعی از موضوعات مواجه هستیم.

جنگ های فرهنگی و تبلیغاتی هم بخش مهمی از جنگ های ترکیبی است. همچنین در دنیای امروز نهادی به نام سازمان رسانه جهانی شکل گرفته که به طور تقریبی تمام رسانه ها به آن متصل هستند. این سازمان به طور دقیق سازمان اطلاعاتی و نظامی است. در تمام فضاهایی مثل گوگل، ظرفیت هایی ایجاد شده که آرزوی دیرین دولت ها را در ثبت اطلاعات کشورهای مختلف بر عهده گرفته است [۲۳].

نقش جنگ ترکیبی در اعتراضات ایران

مفهوم جنگ و الگوهای آن روزه‌روز در حال تغییر و تطور است. در این بین و با ظهور جوامع پیچیده شبکه‌ای به‌عنوان بستر مدرن برای زیست قدرت، الگوهای جنگ مدرن نیز در حال ظهور هستند. جنگ ترکیبی به‌عنوان یکی از الگوهای مدرن جنگ در این قالب قابلیت پردازش دارد. جمهوری اسلامی ایران همواره هدف انواع تهاجم‌های غرب بوده و هست. از این رو واکاوی مدل‌های جنگ علیه جمهوری اسلامی ایران از اهمیت زیادی برخوردار است در این بین یکی از ابزارهای غرب با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای ضمن تهاجم به اصول، ارزش‌ها و تضعیف باورهای اجتماعی حریف و جایگزینی روایت‌های جعلی بجای واقعیات و همچنین انتشار اخبار دروغین و شایعه پراکنی در اغتشاشات بود.

کمال خرازی مشاور وقت رهبر انقلاب گفت: آنچه در ایران رخ داد یک جنگ هیبریدی بود که در آن جنگ سیستم خبری و عملیات تروریستی و هم دستگاه‌های سیاسی کشورها و اطلاعاتی کشورها در آن درگیر بودند و این طراحی و آتش را برافروزند که متأسفانه فوت مرحومه امینی این بهانه را به دست آن‌ها داد و چنین اغتشاشی را سامان داد.

رسانه‌های معاند فارسی‌زبان خارج کشور بالأخص عربستان سعودی با انتخاب گزینشی خبرها و با حمایت اتاق فرماندهی جنگ روانی آمریکا و اسرائیل تلاش کردند با گسترده نمایی اعتراضات و نقاط ضعف تلاش کردند تا نارضایتی عمومی را افزایش دهند و با تشدید شکاف‌های اجتماعی بی‌اعتبار کردن نمادهای قدرت را در سرلوحه کار خود قرار دهند و از گروه‌های تجزیه‌طلب، در بستر اعتراضات حمایت کنند و امنیت ملی را تهدید و خدشه‌دار کنند تا جایی که به گفته روزنامه «رأی الیوم» نسخه ۲۰۲۲ عملیات «آژاکس» که برای براندازی دولت مصدق استفاده شد بار دیگر در ایران اجرا شود.

این جنگ ترکیبی بر پایه جنگ شناختی و عملیات روانی دشمن استوار بود و سخنان هشدار آمیز فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی [۲۴] در ۲۵ مهر حاکی از این مسأله بود. سردار سلامی اذعان کرد به رژیم آل سعود هشدار می‌دهم که مراقب رفتارشان باشید و این رسانه‌ها را کنترل کنید وگرنه دود آن به چشم خودتان خواهد رفت.

ترولینگ اینترنت

سازماندهی فعالیت‌ها با استفاده از هویت‌های جعلی در اینترنت و رسانه‌های اجتماعی به‌منظور دستیابی به تأثیرات خاص چیز جدیدی نیست. باین‌حال، درگیری روسی و اوکراین باعث تشدید بحث در مورد چگونگی استفاده از ترول به‌عنوان ابزاری برای دستکاری افکار مردم با گسترش تبلیغات و شایعات و تحریف اطلاعات شد.

ترولینگ از اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ مطرح شد که در آن زمان یک رفتار اجتماعی جدید بود. ترول‌ها معمولاً سعی می‌کردند با طرح سؤالات تحریک‌آمیز یا ارسال دیدگاه‌های افراطی در مورد موضوعات بحث‌برانگیز، اختلافات پنهان بین اعضای جامعه را آشکار کنند.

ترول [۲۵] (به انگلیسی: Troll) یا اوباش مجازی، در گفتمان اینترنتی به افرادی گفته می‌شود که با رفتار مخرب در فضای وب به دنبال جلب نظر کاربران، ایجاد تشنج و بیان مطالب تحریک‌کننده و توهین‌آمیز هستند.

نقش رسانه‌های اجتماعی در فعالیت‌های اطلاعاتی روسیه

عملیات نظامی روسیه علیه اوکراین که منجر به الحاق کریمه در مارس ۲۰۱۴ و جنگ مداوم در شرق اوکراین شد، نمایشی از رویکرد جنگی نسل جدید روسیه است که در آن از ابزارهای نظامی سنتی در کنار ترکیبی از جنگ اطلاعاتی، حملات سایبری و دیپلماسی استفاده شد.

استفاده از فضای مجازی چه در جنبه فنی و چه در جنبه‌های محتوایی، نشان می‌دهد که چگونه رهبران روسیه با محیط شبکه‌های اجتماعی (Social Media) سازگار شده‌اند و تأکید زیادی بر اطلاعات و کنترل اطلاعات دارند [۲۶].

دکترین نظامی روسیه از دسامبر ۲۰۱۴ بر تهدیدهای ژئوپلیتیکی گسترده‌ای که روسیه در حال حاضر با آن روبه‌رو است و همچنین روش‌های جدیدی که غرب علیه روسیه استفاده می‌کند، تأکید می‌کند. این تهدیدات، روسیه را وادار به واکنش و ایجاد راهبرد جدید واکنشی کرده است که متشکل از اقدامات نظامی و غیرنظامی است و ترکیبی از روش جدید و غیر سنتی را در بر می‌گیرد [۲۷].

نتیجه‌گیری

توسعه فناوری، عرصه جنگ و درگیری را تحت تأثیر قرار داده است زیرا مسلسل‌ها و تانک‌ها اکنون با سلاح‌هایی جایگزین شده‌اند (جنگ رسانه ای) که دیده نمی‌شوند. اگرچه به نظر نمی‌رسد که رسانه‌های اجتماعی به اندازه رسانه‌های جریان اصلی مؤثر باشند اما نقش رسانه‌های اجتماعی از نظر جریان اطلاعات بی‌صدا است. رسانه‌های اجتماعی این قدرت را دارند که محتوا را با حجم و سرعتی بالا منتشر کنند و در مدت زمان کوتاهی به عنوان ابزار مؤثر جنگ ترکیبی برای تأثیرگذاری و تغییر نگرش عقاید و رفتار مردم برای تحقق اهداف سیاسی یا نظامی خاص مورد استفاده قرار می‌گیرند. در فضای مجازی کاربر با ناشناس بودن می‌تواند آزادانه و بدون ترس از مسئولیت و بدون هیچ‌گونه مرز جغرافیایی یا محتوایی، نظر خود را بیان کند. از این رو، دولت و همچنین بازیگران غیردولتی استفاده گسترده از رسانه‌های اجتماعی را برای تبلیغ ایدئولوژی خود برای تأثیرگذاری بر افکار و عقاید مخاطبان آغاز کردند. رسانه‌های اجتماعی می‌توانند توسط گروه‌های شبه‌نظامی و تروریستی برای تحقق اهداف خاص خود مورد استفاده قرار گیرند. لذا فضای مجازی با قابلیت‌هایی از جمله انتقال محتوا با سرعت و حجم نامحدود، پنهان‌کاری، محرمانگی، غیرقابل کنترل و نظارت بودن، ناشناس بودن، انتشار آزادانه اطلاعات و... به عنوان ابزاری مناسب نقش بسزایی در جنگ‌های ترکیبی دارند که هم توسط دولت‌ها و هم توسط گروه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند بنابراین این شعار را باید آویزه گوش کرد که جنگ آینده، جنگ رسانه است و جنگ رسانه در ترکیب با حملاتی همچون انفجار پالایشگاه‌های نفت، خروج قطارها از ریل، غیرفعال شدن ماهواره‌ها، کمبود مواد غذایی و از دست رفتن خدمات عمومی در کنار جنگ مسلحانه در میدان نبرد در مجموع دلالت بر جنگ هیبریدی دارند.

منابع و مراجع

1. <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-digital-overview>.
2. <https://www.statista.com/statistics/871513/worldwide-data-created>.
3. <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-digital-overview>.
4. WeAreSocial, StatCounter, Q1 2016.
5. 'Social Networking Motivations', Global Web Index Insight Report 2015, <http://www.globalwebindex.net/blog/top-10-reasons-for-using-social-media>.
6. David Stupples, 'The next big war will be digital and we are not ready for it', The Conversation, November 26, 2015, <https://theconversation.com/the-next-war-will-be-an-information-war-and-were-not-ready-for-it-51218>.
7. Andras Racz, 'Russia's Hybrid War in Ukraine: Breaking Enemy's Ability to Resist', FIIA Report 43, 2015, p.28, http://www.fiaa.fi/en/publication/514/russia_s_hybrid_war_in_ukraine/.
8. Jānis Bērziņš, 'Russia's new generation warfare in Ukraine: Implications for Latvian defense policy', Policy Paper No 2, 2014, p.4, <http://www.naa.mil.lv/~media/NAA/AZPC/Publikacijas/PP%2002-2014.ashx>.
9. Jan Joel Andersson 'Hybrid operations: lessons from the past', EUISS, October 2015, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_33_Hybrid_operations.pdf.
10. Richard A. Clarke & Robert Knake. Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It, New York: HarperCollins, 2011 Robert Brose, 'Cyberwar, Netwar and the Future of Cyberdefence', Office of Director of National Intelligence. United States of America, 11 June 2015, <http://www.dni.gov/index.php/newsroom/ic-in-the-news/211-ic-n-the-news-2015/1205-cyber-war,-netwar,-and-the-future-of-cyberdefense>.
11. Robert Brose, 'Cyberwar, Netwar and the Future of Cyberdefence', Office of Director of National Intelligence. United States of America, 11 June 2015, <http://www.dni.gov/index.php/newsroom/ic-in-the-news/211-ic-n-the-news-2015/1205-cyber-war,-netwar,-and-the-future-of-cyberdefense>.
۱۲. نگاهی به تاریخچه حملات سایبری تایید و تکذیب شده در ایران (digiato.com).
13. Nissen, The Weaponization of Social Media, p. 72
14. Everything About Social Media Intelligence (SOCMINT) and Investigations – Maltego

15. Walbert Castillo, 'Air Force Intel Uses ISIS 'moron' Post to Track Fighters', 5 June 2015, <http://edition.cnn.com/2015/06/05/politics/air-force-isis-moron-twitter/>.
۱۶. بهار عربی؛ اولین انقلاب اسما رتفونی - ایسنا (isna.ir)
17. <https://www.forbes.com/sites/insertcoin/2015/11/14/why-the-paris-isis-terrorists-used-ps4-to-plan-attacks/?sh=59813ae7055>.
18. 'Islamic State issues anti-hacking guidelines after Anonymous threats', 17 November, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/technology/internetsecurity/12001420/Islamic-State-issues-anti-hacking-guidelinesafter-Anonymous-threats.html>
19. Nissen, The Weaponization of Social Media.
20. Rebecca Goolsby. 'On Cybersecurity, Crowdsourcing and Social Cyber-Attack.' Washington: Wilson Center. U.S. Office of Naval Research, 2013., [https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/127219170-On-Cybersecurity-Crowdsourcing Cyber-Attack-Commons-Lab-Policy-Memo-Series-Vol-1](https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/127219170-On-Cybersecurity-Crowdsourcing%20Cyber-Attack-Commons-Lab-Policy-Memo-Series-Vol-1).
۲۱. رسانه‌های معاند در جنگ ترکیبی چه نقشی دارند؟ (dana.ir)
۲۲. جنگ‌های رسانه‌ای و روش‌های مقابله‌ای با آن (vasael.ir)
۲۳. ابعاد جنگ هیبریدی؛ از دیپلماسی هسته‌ای تا عملیات نفوذ - ایرنا (irna.ir)
۲۴. چیستی راهکارهای ایران در جنگ هیبریدی (basirat.ir)
۲۵. ترول اینترنتی - ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد (wikipedia.org)
26. Margarita Jaitner, Dr Peter A. Mattsson, 'Russian Information Warfare of 2014', 7th International Conference on Cyber Conflict: Architectures in Cyberspace, NATO CCD COE Publication, 2015, p. 48. https://ccdcoe.org/cycon/2015/proceedings/03_jaitner_mattsson.pdf.
27. Jolanta Darczewska, 'The Devil is in the Details. Information Warfare in the Light of Russia's Military Doctrine', Point of View, Centre for Eastern Studies, Warsaw, May 2015, p. 9, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_50_ang_thedevil-is-in_net.pdf.

